

Piotr Deputowski

**INTERNETOWE KLUBY
SAMOBÓJCÓW W ŚWIETLE BADAŃ
(wybrane fragmenty badań)**

Wstęp

Świat wirtualny od początków swojego istnienia był obiektem badań, analiz i dociekań. Badacze znaleźli w tym nowym medium pole badań zachowań indywidualnych i społecznych. Śledzili przemiany w społeczeństwie, na które wpływał i nadal wpływa Internet. Wiele badań dotyczyło konkretnych zachowań użytkowników społeczności internautów. W przestrzeni wirtualnej powstają strony i witryny internetowe dotyczące praktycznie każdej możliwej dziedziny życia człowieka. W Internecie można znaleźć prawie każdą potrzebną danemu użytkownikowi informację. Można odszukać informacje, które mogą się okazać bardzo przydatne, ale również można natrafić na witryny internetowe z informacjami, które, jeżeli zostaną przyjęte bezkrytycznie, mogą stanowić dla ich odbiorcy poważne zagrożenie dla zdrowia a nawet życia. Przy odrobinie cierpliwości możemy w zasobach przestrzeni wirtualnej odnaleźć treści pornograficzne, informacje propagujące zażywanie narkotyków, możemy przeczytać strony o charakterze skrajnie prawicowym lub rasistowskim, nietrudno jest też odszukać witryny sekt, pseudomedyczne informacje żywieniowe bądź zdrowotne. Jednakże do tej pory nikt nie pokusił się o sprawdzenie, czy w polskojęzycznym Internecie znajdują się informacje o charakterze samobójczym. A jeżeli tak, to jakie są to informacje, na jakiego rodzaju stronach internetowych można je znaleźć, a także jak łatwo można je odnaleźć.

W celu udzielenia odpowiedzi na tak ogólnie postawione pytanie, przeprowadzono badania polskojęzycznego Internetu pod kątem dostępności w nim informacji o charakterze typowo samobójczym. Wybrane fragmenty wyników badań zostały przedstawione poniżej.

Podjęte zagadnienia, zarówno teoretyczne, jak i praktyczne, będą przedmiotem poniższych rozważań, których struktura obejmuje:

1. Dostępność do informacji na temat metod i sposobów popełnienia samobójstwa w polskojęzycznym Internecie.
2. Dostępność informacji samobójczych w Internecie w opinii rodziców uczniów szkół gimnazjalnych.
3. Wnioski.

1. Dostępność do informacji na temat metod i sposobów popełnienia samobójstwa w polskojęzycznym Internecie

O skali tego najnowszego zagrożenia niech świadczą wyniki badań przeprowadzone przez autora w pierwszej połowie 2010 roku. Okazuje się, że informację o metodzie i sposobie popełnienia samobójstwa znaleźć jest bardzo łatwo, jak również żadnego problemu nie stwarza znale-

zienie żyjącego „specjalisty od samobójstw”, który poinformuje, jak zrobić to szybko, bezboleśnie i tak, żeby nie było możliwości odratowania.

Wpisując w wyszukiwarki internetowe odpowiedni ciąg wyrazów, można bez większego problemu natrafić na informacje tego typu.

W celu stwierdzenia, jak często problematyka samobójstwa w znaczeniu ogólnym występuje w polskojęzycznym Internecie, w wyszukiwarki internetowe *Google*, *Szukacz.pl* oraz *AltaVista* wpisano następujące słowa kluczowe:

- „samobójstwo”,
- „jak się zabić”,
- „jak popełnić samobójstwo”,
- „sposoby popełnienia samobójstwa”,
- „jak najłatwiej popełnić samobójstwo”.

Rezultaty wyszukiwania przedstawiały się następująco:

Tabela 1: Rezultaty wyszukiwania stron z informacjami samobójczymi w wyszukiwarkach *Google*, *Szukacz.pl* oraz *AltaVista*

	Słowa kluczowe				
wyszukiwarka	Samobójstwo	Jak popełnić samobójstwo	Jak się zabić	Sposoby popełnienia samobójstwa	Jak najłatwiej się zabić
<i>Google</i>	787 tys.	237 tys.	1,750 tys.	17,5 tys.	4 tys.
<i>Szukacz.pl</i>	242 tys.	29 tys.	333 tys.	656	3,5 tys.
<i>AltaVista</i>	1,520 tys.	161 tys.	1,951 tys.	1,5 tys.	17 tys.

Źródło: Dane wyszukiwań z dnia 30.03.2010.

Po wpisaniu słów kluczowych odnajdywane są strony, na których zamieszczone są informacje dotyczące samobójstw w sensie ogólnym – tj. artykuły prasowe dotyczące popełnienia samobójstwa, hasła w różnego rodzaju encyklopediach internetowych, tytuły i opisy książek mówiących o samobójstwie. Aby jednakże sprawdzić dostępność informacji i stron, w których opisywane są metody i sposoby popełnienia samobójstwa, oraz w celu sprawdzenia trafności wyszukiwań według poszczególnych słów kluczowych, przeprowadzono losowy wybór rezultatów wyszukiwania w wymienionych wyszukiwarkach internetowych. W każdej z kategorii i w każdej z trzech wyszukiwarek wybrano metodą losową 180 spośród wszystkich trafień.

Tabela 2: Losowy wybór rezultatów wyszukiwania stron z informacjami samobójczymi w wyszukiwarkach internetowych (w tys.)

Słowa kluczowe	Google		Szukacz.pl		AltaVista	
	Ogólna ilość stron (w tys.)	Ilość trafień na informacje o charakterze samobójczym w %	Ogólna ilość stron (w tys.)	Ilość trafień na informacje o charakterze samobójczym w %	Ogólna ilość stron (w tys.)	Ilość trafień na informacje o charakterze samobójczym w %
samobójstwo	787	46	242	13	1,520	14
jak się zabić	1,750	72	29	43	161	18
jak popełnić samobójstwo	237	63	333	35	1,951	21
sposoby popełnienia samobójstwa	17,5	43	0,656	21	1,5	13
jak najłatwiej popełnić samobójstwo	4	36	3,5	14	17	12

Źródło: badania własne.

Jak daje się zauważyć, największą ilość „trafień” według słów kluczowych w każdej kategorii wykazuje wyszukiwarka *Google*. Dzięki tej właśnie wyszukiwarce najłatwiej dotrzeć do informacji o metodach i sposobach popełnienia samobójstwa, które są umieszczone w sieci Internet. Pozostałymi informacjami zawierającymi omawiane słowa kluczowe są informacje prasowe, strony zawierające tylko jedno lub kilka z wpisanych słów kluczowych, niemające nic wspólnego z przedmiotem badań, żarty, słowa wyrwane z kontekstu itp. Badanie przeprowadzono w dniu 30. 03. 2010 roku, jednakże z powodu specyfiki wyszukiwanych informacji a także specyfiki samego Internetu dane te ulegają ciągłym zmianom.

Spośród wszystkich rezultatów wyszukiwania wybrano metodą losową 180 stron internetowych, które usystematyzowano w następujących kategoriach:

- blogi,
- witryny internetowe,
- fora dyskusyjne,
- czaty,
- strony mówiące o samobójstwie jako o zjawisku społecznym (artykuły, opracowania itp.).

Z uwagi na charakter artykułu ostatnia kategoria nie będzie omawiana.

Liczba stron w poszczególnych kategoriach przedstawia się następująco:

Tabela 3: Liczba stron zawierających informacje samobójcze z podziałem na kategorie

kategoria strony	Liczba stron z informacjami samobójczymi	
	f	%
blog	30	16,66
witryna www	10	5,55
forum internetowe	130	72,22
czat internetowy	10	5,55
razem	180	100

Źródło: badania własne.

Z powyższej tabeli wynika, że najwięcej informacji (72,22%) związanych z samobójstwami znajduje się na forach internetowych, w następnej kolejności są to blogi internetowe (16,66%).

2. Dostępność informacji samobójczych w Internecie w opinii rodziców uczniów szkół gimnazjalnych

Jednym z istotniejszych zagadnień było zbadanie opinii rodziców uczniów klas gimnazjalnych na temat informacji samobójczych dostępnych w Internecie. W tym celu opracowano stworzoną specjalnie na potrzeby niniejszych badań ankietę, którą wypełniło 170 rodziców. Jednym z punktów ankiety było pytanie o osobisty kontakt ankietowanych z informacjami samobójczymi publikowanymi w Internecie. Odpowiedzi przedstawiały się w sposób następujący:

Tabela 4: Osobisty kontakt ankietowanych z treściami samobójczymi zamieszczanymi w Internecie

Osobisty kontakt z informacjami na temat stron internetowych dla samobójców	f	%
Był taki kontakt	0	0,0%
Nie było takiego kontaktu	132	77,64
Nie pamiętam	32	18,82
razem	170	100

Źródło: badania własne.

Z ankiety zamieszczonej powyżej wynika, że nikt z ankietowanych nigdy nie zetknął się z informacjami samobójczymi zamieszczanymi w Internecie. Z tego wniosek, że żaden z ankietowanych takimi informacjami nie był zainteresowany. Można z tego wysnuć kolejny wniosek, że informacje te nie są aż tak powszechne, żeby można było natknąć się na nie przez przypadek. Tym niemniej, jak zostało to wykazane wcześniej, osoba zainteresowana i celowo wyszukująca takich informacji znajdzie je bez większego trudu.

Kolejnym zagadnieniem spośród całego szeregu pytań zawartych w ankiecie było pytanie o konkretne zagrożenia osobowe i społeczne, jakie w opinii rodziców może stanowić istnienie stron z informacjami samobójczymi.

Miało ono na celu poznanie opinii ankietowanych na temat rodzaju zagrożeń, jakie może wywoływać istnienie przedmiotowych stron.

Otrzymane wyniki przedstawiały się w sposób następujący:

Tabela 5: Rodzaj zagrożeń osobowych i społecznych, które może stanowić istnienie stron internetowych z informacjami samobójczymi

Opinia o rodzaju zagrożeń osobowych i społecznych, które może stanowić istnienie stron internetowych z informacjami samobójczymi.	f	%
Poczucie osamotnienia	90	20,68
Ułatwianie decyzji dotyczącej popełnienia samobójstwa dla osoby rozważającej taką możliwość	156	35,86
Zobojętnienie na problemy związane z samobójstwami	96	22,06
Zobojętnienie na inne patologie	83	19,08
Inne, jakie	10	2,29
razem	435	100

Źródło: badania własne.

Ponieważ respondenci mieli możliwość wybrania więcej niż jednej z podanych odpowiedzi, dlatego ogólna suma odpowiedzi na poszczególne pytania jest większa niż liczba respondentów.

Z tabeli wynika, że respondenci uważają istnienie stron internetowych z informacjami samobójczymi za stanowiące poważne zagrożenie społeczne. W opinii ankietowanych mogą one ułatwiać podjęcie decyzji o samobójstwie

dla osoby rozważającej taką możliwość (35,86%), a poza tym mogą one powodować inne zagrożenia, takie jak obojętnienie na problemy związane z samobójstwami, wg ankietowanych działa tutaj zjawisko desensytyzacji (22,06%), a także poczucie osamotnienia (20,68%) i zobojętnienie na inne patologie (19,08%). Wśród innych zagrożeń respondenci wymienili zwiększenie zagrożenie internetowego handlu narkotykami (2 odpowiedzi), pornografię (1 odpowiedź), nawiązywanie niebezpiecznych kontaktów za pośrednictwem Internetu (5 odpowiedzi) oraz uzależnienie od Internetu (2 odpowiedzi).

Reasumując powyższe zagadnienie, respondenci, pomimo iż wcześniej w większości nie wiedzieli o istnieniu stron z informacjami samobójczymi, uważają, że istnienie takich stron w Internecie stanowi poważne zagrożenie osobowe i społeczne.

Jedno z ostatnich zawartych w kwestionariuszu ankiety pytań było na temat opinii respondentów odnośnie zmian w prawie, które nakładałyby odpowiedzialność karną już za samo zamieszczanie informacji na temat metod i sposobów popełnienia samobójstwa.

Tabela 6: Wprowadzenie regulacji prawnych nakładających odpowiedzialność karną za zamieszczanie w Internecie informacji na temat metod i sposobów popełnienia samobójstwa

Opinia o wprowadzeniu regulacji prawnych nakładających odpowiedzialność karną za zamieszczanie w Internecie informacji na temat metod i sposobów popełnienia samobójstwa	f	%
Nie należy wprowadzać odpowiedzialności karnej	2	1,17
Należy wprowadzić odpowiedzialność karną	160	94,11
Brak opinii	8	4,7
razem	170	100

Źródło: badania własne.

Praktycznie wszyscy ankietowani opowiedzieli się za nałożeniem odpowiedzialności karnej na autorów informacji zamieszczanych w Internecie a dotyczących metod i sposobów popełniania samobójstwa lub na administratorów takich stron (94,11%). Jedynie 1,17% ankietowanych twierdziło, że żadne tego typu regulacje prawne nie powinny zostać wprowadzone, ponieważ byłoby to cenzurowaniem Internetu. Z powyższej tabeli moż-

na wywnioskować, że respondenci zdają sobie sprawę z powagi problemu i wyrażają zgodę na karanie osób zamieszczających informacje tego typu.

3. Wnioski

Badania przeprowadzone wśród rodziców uczniów klas gimnazjalnych wykazały bardzo niski poziom poinformowania na temat jednego z najnowszych zagrożeń, jakim są samobójstwa dokonywane za pośrednictwem Internetu lub też z jego inspiracji. Rodzice nie zdawali sobie sprawy z istnienia takich stron. Z moich obserwacji rodziców wypełniających ankiety wynika, że dla wielu z nich było szokiem, że w Internecie można bez problemu znaleźć informacje na temat metod i sposobów popełnienia samobójstwa. W jednej ze szkół jeden z rodziców przed wypełnieniem ankiety spytał się mnie wręcz, czy to, co on ma wypełnić, jest jakimś ponurym żartem. Jednakże pomimo nikłej wiedzy na powyższy temat prawie wszyscy rodzice niezależnie od wykształcenia i wykonywanego zawodu są zgodni w jednej kwestii. Powinno się wprowadzić przepisy prawne, które będą nakładały odpowiedzialność karną na autorów przepisów na samobójczą śmierć, a także na administratorów stron, które takie informacje publikują. Rodzice obawiają się, że istnienie takich stron może wywołać znieczulicę na problem śmierci samobójczej, jak również na inne patologie występujące w Internecie. Z tego można wywnioskować, że jeżeli z powodu rzeczonyj znieczulicy osoba mająca zamiar popełnić samobójstwo, wysyłająca sygnały presuicydalne nie zostanie zauważona, lecz zachęcona wręcz przez „anonimowych specjalistów od samobójstw” może wykonać ten tragiczny krok.

Jednakże można skutecznie przeciwdziałać samobójstwom dokonywanym za pośrednictwem Internetu. W naszym kraju na chwilę obecną są śladowe ilości takich zdarzeń. Ale nawet jedna śmierć samobójcza jest o jedną śmierć za dużo. Dlatego, póki jeszcze ta tragiczna moda nie zawitała do nas w takim wymiarze, w jakim jest obecna w Japonii i krajach Europy Zachodniej, należy podjąć szereg działań zmierzających do niedopuszczenia do zaistnienia takich zdarzeń na szerszą skalę. Do przedsięwzięć tych powinny należeć:

1. Utworzenie sieci wolontariuszy z różnych dziedzin nauk społecznych lub psychologicznych, którzy będą przeszukiwać sieć pod kątem odszukiwania informacji od potencjalnych samobójców. Po znalezieniu takiej informacji będą starali się nawiązać kontakt z tą osobą, aby następnie uzyskać na jej temat jak najwięcej informacji i przekazać sprawę do psychologa lub pedagoga szkolnego w celu podjęcia przez niego dalszych działań. W ostateczności powiadamiana będzie odpowiednia jednostka policji w celu podjęcia natychmiastowych działań interwencyjnych

2. Utworzenie takich zmian w prawie, które będą nakładać odpowiedzialność karną już za samo zamieszczenie informacji na temat metod

i sposobów popełnienia samobójstwa. Autorów internetowych przepisów na śmierć prawo powinno ścigać z całą surowością¹.

Zaprezentowany tutaj problem dowodzi, że tematyka samobójstw w Internecie jest bardzo szeroka. Zdecydowanie dominują tutaj fora internetowe, na których ludzie, którzy przeżywają kryzys psychiczny lub depresję, komunikują pozostałym użytkownikom forum o zamiarze popełnienia samobójstwa. Jak zostało to wykazane wcześniej, jest to wołaniem o pomoc i często się zdarza, że osoby, które jeszcze niedawno mówiły o takiej możliwości, włączają się do pomocy dla innych, którzy również komunikują taką możliwość. Bardzo cenne są samorzutnie tworzące się na różnych forach internetowych swoiste grupy wsparcia, w których niedoszli samobójcy, rozumiejąc skomplikowaną sytuację osób rozważających możliwość samobójstwa, udzielają rad, co zrobić, aby zmienić decyzję i uniknąć tego ostatecznego kroku.

Niestety, na stronach samobójczych i forach internetowych bardzo łatwo można znaleźć „żyjących specjalistów od samobójstw”, którzy deklarują, że o samobójstwach wiedzą wszystko i gotowi są w każdej chwili udzielić rady, jak to zrobić. Zastanawiający jest w tym zdaniu swoisty, tragicznie wręcz groteskowy oksymoron: żyjący specjalista od samobójstw. Ten, kto o samobójstwach wie wszystko, powinien już dawno nie żyć. Po prostu nie można wiedzieć, jak popełnić samobójstwo i jeszcze znajdować się w świecie żywych. Rady udzielane przez takich „specjalistów” są moralnym gwałtem i totalną bzdurą. Ciężka sytuacja życiowa potencjalnych samobójców bardzo często powoduje, że rady od takich specjalistów przyjmowane są bezkrytycznie, co może mieć realnie tragiczne konsekwencje.

Przeprowadzone badania potwierdziły konieczność powołania specjalnej grupy monitorującej sieć pod kątem takich właśnie informacji a następnie przekazywania ich do odpowiednich instytucji. Autorów zawartych na stronach internetowych przepisów na samobójstwa, zgodnie z wynikami badań uzyskanych w poprzednim punkcie, powinno się karać za ułatwianie i nakłanianie do popełnienia samobójstwa niezależnie od tego, czy ktoś na podstawie konkretnego przepisu dokonał tego czynu, czy też nikt niczego takiego jeszcze nie zrobił.

W celu dokładnego rozpoznania problemu przeprowadzono również rozmowy ze specjalistami w zakresie informatyki, bezpieczeństwa, psychologii, pedagogiki. Wykazały i potwierdziły jednoznacznie, że z powodu dotychczasowej sporadyczności tego zjawiska nawet specjaliści nie potrafili konkretnie i rzeczowo ustosunkować się do badanego zagadnienia. Jednak pomimo braku konkretnych informacji na ten temat

1) P. Deputowski, *Media a przemoc... dz.cyt.*, s. 62 oraz <http://www.nto.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20091022/POWIAT10/170257467>, [dostęp: 05.01.2010].

wszyscy rozmówcy byli zgodni, że istnienie takich stron jest według nich w mniejszym lub większym stopniu niebezpieczne, ponieważ może stanowić zagrożenie zwiększenia ilości samobójstw w Polsce.

Samobójstwa dokonywane za pośrednictwem i z inspiracji Internetu są jednym z nowszych zagrożeń. Nic więc dziwnego, że osoby, z którymi przeprowadzono wywiad, nie mają w tej dziedzinie wystarczających wiadomości. Dlatego po przeprowadzeniu badań wśród specjalistów, można stwierdzić, że aby zmienić ten stan rzeczy, konieczne jest przeprowadzenie całej akcji informacyjno – promocyjnej informującej o tym zagrożeniu i możliwościach oraz sposobami przeciwdziałania. Dlatego po raz kolejny pojawia się tutaj potrzeba edukowania wszystkich osób, które są odpowiedzialne za nauczanie, wychowanie i bezpieczeństwo – w tym również bezpieczeństwo internetowe.

Zakończenie

Podczas moich zajęć, które są przeprowadzane na terenie całej Polski² z uczniami szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, spotkałem kiedyś uczennicę, która była ofiarą agresywnej formy cyberprzemocy. Jeden z kolegów nakręcił telefonem komórkowym film, w którym uczennica została pokazana w sytuacji poniżającej i ośmieszającej, a następnie umieścił ten film na jednym z portali internetowych. Uczennica stała się obiektem drwin ze strony całej zbiorowości szkolnej. Nie mogła sobie z tym poradzić psychicznie, próbowała popełnić samobójstwo. Na szczęście rodzice byli obecni we właściwym miejscu i czasie, wezwali pogotowie, dziewczyna została uratowana. Na moje pytanie dlaczego nie poszła z tym problemem do pedagoga szkolnej, uczennica odpowiedziała mi, że mijało się to z celem. Ponieważ pedagog szkolna była osobą w podeszłym wieku, nic nie wiedzącą o Internecie, uczennica powiedziała mi, że aby wyjaśnić Pani Pedagog co to jest cyberprzemoc, musiałaby najpierw wyjaśnić, co to jest Internet, komunikatory internetowe, czaty, portale społecznościowe, fora internetowe, strony www, poczta mailowa i dziesiątki innych rzeczy. Pójście więc i mówienie o cyberprzemocy nie miało zdaniem tej uczennicy z jakiegokolwiek sensu.

Słowa wspomnianej uczennicy w połączeniu z niniejszymi badaniami wykazały konieczność edukacji wszystkich osób odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i edukację dzieci. Zarówno nauczycieli, policjantów, jak i rodziców. Tylko osoba znająca zagrożenia internetowe, będzie mogła przekazać młodym ludziom wiedzę, jak ich unikać, co zrobić, aby rozpoznać wszelkie pułapki, albo je unieszkodliwić, albo ominąć. W tym również pułapki związane z zagrożeniami samobójczymi. W tym miejscu ukazuje się

2) Autor pracy jest wykładowcą Fundacji Dzieci Niczyje realizującym program profilaktyczny „Dziecko w sieci”.

ogrom pracy, jaka jest jeszcze do zrobienia w tym zakresie. Stan wiedzy społecznej w zakresie samobójstw internetowych, jak wykazały badania, jest bliski zeru lub nawet równy zeru. Osoba dorosła nieprzygotowana na takie zagrożenia, nieuzbrojona w wiedzę nie będzie mogła w nawet najmniejszym stopniu przeciwdziałać tym bardzo niebezpiecznym patologiom. Ale pedagog, rodzic, nauczyciel, nawet najlepiej wyedukowany nie będzie w stanie nic zrobić sam. Potrzebne będzie mu wsparcie ze strony różnego rodzaju fundacji, instytucji, które po otrzymaniu przez niego informacji o ujawnieniu takich stron zadziałają szybko i skutecznie, powodując zamknięcie takiej strony. Tylko odpowiednie narzędzia prawne oraz szybki i skuteczny obieg informacji pozwoli na skuteczne przeciwdziałanie tym zagrożeniom.

Dlatego w tym miejscu powtórzę, że jest konieczne stworzenie instytucji, działającej na zasadzie fundacji lub innej podobnej, której wolontariusze będą prowadzić obserwację sieci pod kątem takich właśnie informacji, a następnie po ich ujawnieniu będą wiedzieli, jak nawiązać kontakt, poprowadzić rozmowę, aby pomóc takiej osobie. Bo przecież osoby piszące samobójcze posty na forach internetowych tak naprawdę nie chcą popełnić samobójstwa. One poszukują tylko kogoś, kto im pomoże, kto ich wysłucha. Pisanie o śmierci samobójczej, jak to wykazały badania, są wołaniem o pomoc. Momentem krytycznym, i jeżeli w tym momencie do takiej osoby dotrze pomoc, jest duża szansa, że zostanie uratowana. Ale jeżeli dotrze jako pierwszy „internetowy ekspert od samobójstw”, wtedy skutki tego mogą być tragiczne. Jednakże działania takie nie będą miały najmniejszego sensu, jeżeli nie zostaną wsparte ze strony obowiązującego prawa.

W chwili obecnej policja i prokuratura nie posiadają żadnych narzędzi prawnych pozwalających zamykać strony internetowe, na których są metody i sposoby popełnienia samobójstwa. Konieczne jest stworzenie takich narzędzi prawnych, które pozwolą skutecznie zamykać portale internetowe, do których logują się „specjaliści od samobójstw”, aby udzielać rad, jak wykonać ten ostateczny krok osobom znajdującym się w stanie załamania psychicznego. Konieczne jest również stworzenie regulacji prawnych, które pozwolą skutecznie ścigać autorów takich wpisów lub administratorów stron i serwisów, na których takie informacje są zamieszczane.

Wszystko to będzie skuteczne pod jednym warunkiem. Że działania te będą prowadzone szybko i z całą stanowczością oraz surowością, a także przy możliwie najmniejszym rozgłosie i szumie medialnym. Każda reklama, nawet negatywna takich stron internetowych spowoduje, że zaczną ich wyszukiwać tysiące osób, nawet takich, które na ten temat do tej pory nie miały żadnych informacji. A informację, jak popełnić samobójstwo, znaleźć w Internecie jest bardzo łatwo. Trudniej będzie zapobiec, gdy tragiczna „moda na samobójstwa internetowe”, jaka obecnie ma miejsce w krajach wysoko rozwiniętych, zawita do Polski.

Bibliografia

Druki zwarte:

Aftab P., *Internet a dzieci. Uzależnienia i inne niebezpieczeństwa*, Wyd. Prószyński i S-ka, Warszawa 2003.

Andrzejewska A., Bednarek J. (red.), *Cyberswiat – możliwości i zagrożenia*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2009.

Andrzejewska A., *Dziecko w cyberprzestrzeni*, Wyd. Fundacja Pedagogium, Warszawa 2007.

Andrzejewska A., Bednarek J., Sarzała D., *Cyberprzestrzeń – szanse, zagrożenia, uzależnienia*, Wyd. Fundacja Pedagogium, Warszawa 2007.

Anthony T. M., *Dlaczego? Czyli samobójstwo i inne zagrożenia wieku dorastania*, Oficyna Wydawnicza Vocatio, Warszawa 1994.

Bednarek J., *Media w Nauczaniu*, Wyd. Mikom, Warszawa 2002.

Bednarek J., *Multimedia w kształceniu*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006.

Ben-Ze'ev A., *Miłość w sieci. Internet i emocje*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2005.

Braun-Gałkowska M., Ulfik-Jaworska I., *Zabawa w zabijanie, oddziaływanie przemocy prezentowanej w mediach na psychikę dzieci*, Gaudium, Lublin 2002.

Darczewska K., *Religia i wychowanie w świadomości społecznej Polaków*, „Przegląd religioznawczy” 1994, nr 3.

Durkheim E., *Samobójstwo. Studium z socjologii*, Oficyna Naukowa 2006.

Epiktet, *Diatryby, Encheiridion*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1961.

Goethe J.W., *Cierpienia młodego Wertera*, Wyd. Zielona Sowa, Warszawa 1999.

Hołyst B., *Samobójstwo. Przypadek czy konieczność*, PWN, Warszawa 1983.

Hopfinger M. (red.), *Nowe media w komunikacji społecznej XX wieku*, Wyd. Oficyna Naukowa, Warszawa 2005.

Jarosz M., *Samobójstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.

Jędrzejko J., *Dziecko w cyberprzestrzeni. Streszczenie badań*, Wyd. Akademia Humanistyczna, Pułtusk 2007.

Jędrzejko M., *Patologie społeczne*, Wyd. Wyższa Szkoła Humanistyczna im. A. Gieysztora, Pułtusk 2006.

Juszczyk S., *Podstawy informatyki dla pedagogów*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 1999.

- King A., Shneider B., *Pierwsza rewolucja globalna. Jak przetrwać?*, Raport rady Klubu Rzymskiego, Warszawa 1992.
- Kowal J., *Wstęp do Internetu*, Wyd. „Edukacja” Wyższa Szkoła Zarządzania, Wrocław 2000.
- Kwaśniewski J., Kojder A., *Mieszkańcy Warszawy wobec zjawisk i zachowań dewiacyjnych*, „Studia Psychologiczne” 1979 nr. 1.
- Kwiecinski Z., Witkowski L., *Ku pedagogii pogranicza*, Wyd. UMK, Toruń 1990.
- Łobocki M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2000.
- Łobocki M., *Teoria wychowania*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005.
- Malicka-Gorzelańczyk H., *Opinie młodzieży o samobójstwie*, Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2002.
- Malinowski B., *Zwyczaj i zbrodnia w społeczności dzikich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1984.
- Marszałek -Kawa J. (red.), *Edukacja Medialna*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2004.
- Mayor F., *Przyszłość świata*, Fundacja Studiów i Badań Edukacyjnych, Warszawa 2001.
- Mencwel A. (red.), *Antropologia widowisk, zagadnienia i wybór tekstów*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.
- Mende W. (red.), *Media a przemoc*, materiały pokonferencyjne międzynarodowej konferencji Góra Św. Anny 21-22.09.2009, Wydawnictwo Drukarnia Świętego Krzyża, Strzelce Opolskie 2009.
- Negroponte N., *Cyfrowe życie. Jak odnaleźć się w świecie komputerów*, Książka i Wiedza, Warszawa 1997.
- Paradowski K., *Internet – korzyści i zagrożenia*, Wyd. Centrum Edukacji Społeczeństwa, Warszawa 2000.
- Pilch T., Bauman T., *Zasady badań pedagogicznych*, Wyd. Żak Warszawa 2001.
- Rodziewicz-Ghrunn J., *Problemy rozwoju zdrowia, edukacji zdrowotnej i ekologicznej*, M. Pyzie, Częstochowa 1996.
- Ringel E., *Nerwica a samozniszczenie*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1992.
- Siemieniecki B., *Manipulacja, media, edukacja*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2007.
- Siemieniecki B., *Technologia informacyjna w polskiej szkole: stan i zadania*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003.

- Steinbrink B., *Multimedia u progu XXI wieku*, Wrocław 1993.
- Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wyd. Śląsk, Katowice 1999.
- Tadusiewicz T., *Spoleczność Internetu*, Akademicka Oficyna Wydawnicza Exit, Warszawa 2002.
- Tanaś M., *Edukacyjne zastosowania komputerów*, Wyd. Żak, Warszawa 1997.
- Tanaś M. (red.), *Pedagogika @ środki informatyczne i media*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Warszawa – Kraków 2004.
- Tanaś M., *Technologia informacyjna w procesie dydaktycznym*, Wyd. Mi-kom, Warszawa 2005.
- Tofler A., *Trzecia fala*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1996.
- Wallace P., *Psychologia Internetu*, wyd. Rebis, Poznań 2003.
- Wojtasik Ł. (red.), *Jak reagować na cyberprzemoc. Poradnik dla szkół*, Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa.
- Zaczyński W. P., *Media-kształtowanie rzeczywistości? Człowiek w obliczu zagrożeń cywilizacyjnych*, WSiP, Kraków 2000.
- Zasępa T. (red.), *Internet i nowe technologie – ku społeczeństwu przyszłości*, Wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2003.

Czasopisma:

- Boroń J., Zyss T., *Komputerowy świat iluzji*, „Charaktery”, 02/1998.
- Melosik M., *Komputery w edukacji: eksperyment czy przeznaczenie?*, „Dydaktyka Szkoły Wyższej”, 1989, nr 2.
- Okoń W., *Wielostronne kształcenie się a problem aktywności uczniów*, „Nowa Szkoła”, 1965, nr 7/8.
- Sajkowska M., *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, nr 13/2005: „Zagrożenia dzieci w Internecie”, Wyd. Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2005.
- Tanaś M., *Medyczne skutki uboczne kształcenia wspomaganego komputerowo*, Toruńskie Studia Dydaktyczne 1993.
- Tanaś M., *Źródła inspiracji pedagogicznych u progu XXI wieku*, „Edukacja Otwarta” 2002, nr 1-2.
- Ulfik-Jaworska I., *Czy gry komputerowe mogą być bezpieczne?*, „Wychowawca” 01/2002
- Widzyk A., *Szukam kogoś, kto zabije się razem ze mną*, „Rzeczpospolita”, 25.01.2008.

Dokumenty:

Ustawa z dnia 06.06.1997 roku Kodeks karny, Dz.U. z 1997r. Nr 88, poz. 553, Nr128, poz. 840, z późniejszymi zmianami.

Netografia:

Wojtasik Ł., *Charakterystyka zagrożeń dla dzieci w Internecie*, raport Fundacji Dzieci Niczyje, <http://www.dzieckowsieci.pl/strona.php?p=233>, 02. 01. 2010.